

Iztok Tomazin in Tomo Virk

NAVEZA

Zakaj najvišje gore na svetu, zakaj trpljenje, tveganje in napor? Zakaj večno odhajanje, zakaj zapuščanje dragih mi ljudi, ki me imajo radi, in bolnikov, ki me potrebujejo; zakaj odrekanje stvarim, ki mi veliko pomenijo ...?

Zaradi prelepih, nikoli izsanjanih otroških sanj o skrivnostnih deželah, zaradi visokih belih gora na daljnih obzorjih domišljije, zaradi neugnane jate želja in neugasljivega hrepenenja [...] Zaradi spoznavanja neznanega v sebi [...] zaradi polnosti življenja na robu.

Iztok Tomazin: Čo Oju – Turkizna boginja

Kaj je torej tisto, kar žene človeka v osvajanje na videz nekoristnega sveta? Kaj je tisto, kar sproža v njem ob tem neizrekljivo čustvo, ki mu podeljuje zagrizenost, pogum in resnobo iskalca Grala? [...] V kakšnem smislu so sodobni alpinisti iskalci Grala? [...] Gral je – podobno kot tista skrivnostna moč gore, ki privlači alpinista – nedoločljiv, je vrednota sama na sebi kot tisto Absolutno. Cilj je, kot vedo povedati alpinisti, v resnici nedosegljiv. Kar ostaja, je pot. Nenehna pot v naročje večnosti.

Tomo Virk: Religiozna razsežnost alpinizma
ali sodobno iskanje Grala

Uvertura

»Bi začel jaz, če nimaš nič proti,« rečem Iztoku.

»Ti kar,« pravi in se najbrž pri sebi muza. Ve, kakšna je moja računica. V tej kratki smeri v Beli peči nasproti Storžiča bom sicer res vodil dva raztežaja, on pa le enega, srednjega; a ta je najtežji. Vendar nimam nikakršnih moralnih pomislekov: šibkejši člen te naveze sem jaz, zato imam nekakšno pravico do te drobne preračunljivosti.

Iztok tudi še zdaj, tik pred šestdesetim letom, pleza natanko tako odločno – kjer je treba, tudi dinamično –, lahkotno in zagnano kot pred štiriintridesetimi leti, ko sva se prvič navezala skupaj, le da, se mi zdi, še lepše, mehkeje. Ta živa slika, ki jo imam pred sabo, je najbrž razlog, da se, ko stojim na vstopu v smer, tudi sam čisto samodejno počutim tako kot pred desetletji. Ko zaplezam, zato pričakujem od telesa mehko, prožno gibanje in sproščeno, lahkotno stopanje na trenje po gladki skali; vendar me okorno premikanje hitro postavi na realna tla. Od nekdanje prožnosti je ostal le še meglen spomin, le še »ime na koncu jezika«, ki ti je domače in veš, da ga že dolgo poznaš, skoraj skoraj ga že izgovoriš, a ga ne izbežaš iz pozabe.

Počasi se pomikam navzgor po lepi, beli skali. Priplezam do previsa in se nerodno potegnem čez. V gladki strmi plošči nad njim, kjer nekaj metrov ni varovanja, sem malce negotov, a vseeno brez večjih težav napredujem. Le tistega posebnega zagona, ki me je spremljal včasih, ni od nikoder. Skobacam se na stojišče, se vpnem,

pripravim varovanje in pokličem Iztoka, da pritelovadi za mano.

Izza previsa se najprej prikaže čelada, nato velike, vedno plezanja željne oči in nadvse zadovoljni obraz. Iztok hitro pripleza do stojišča. Zamenjava se v vodstvu. Suvereno se zažene v dvojni previs nad nama, ki sva ga preplezala že večkrat. Nobenih težav nima, dva dinamična giba, in že je v poki, ki se vije navpično navzgor. Budno ga spremljam z očmi, popuščam in zategujem vrv ter razmišljam o tem, kako bom ob precej slabi telesni pripravljenosti naporni začetek raztežaja splezal sam. Iztok izgine za robom, vrv zdaj teče počasneje. Na najtežjem mestu je, na gladki plošči z nekaj komaj izbočenimi obliimi robovi, po katerih moraš malo vijugati sem in tja, da lahko zlezeš prosto. Ne vidim ga, le po sunkih vrvi približno čutim, kje je. Ko vrv spet steče hitreje, vem, da je zahtevno mesto zmožgel in da bo kmalu na stojišču. Prisluškujem in čez čas res zaslišim najprej »nehej varvat«, ko sprostim vrv iz varovala in jo Iztok potegne k sebi, pa še »varujem, pejt!«.

Izpnem se iz stojišča in zaplezam najprej po plošči ter nato prek obeh previsov v poko. Noge poskušam postavljati tako, da nosijo čim več moje ne tako majhne telesne teže in da se roke ne utrudijo preveč. Kar presenečen sem, kako lepo in tekoče mi gre. Ko stojim na nagnjeni polici pod ključnim mestom, me že ne skrbi več; gladke plošče so bile od nekdanj moja posebnost. A se izkaže, da je bil to račun brez krčmarja, skala mi pokaže zobe. Telo preprosto ne izpelje gibov, kot si jih je zamislil duh: namesto mehkega plesa okorno, trdo premikanje. Tiho, morda malo tudi glasno, preklinjam in se jezim nad leti premajhne telesne dejavnosti, pa nad neizogibnimi po-

sledicami staranja. Tako kot v dobrih starih časih tudi tokrat pomaga. Nekako se le skobacam, še vedno prosto, prek nekoč ljubega, zdaj pa zame nerodnega mesta, in že sem pri Iztoku. Spet se zamenjava v vodstvu, pred nama je najlažji del smeri, najprej celo nekaj peska na gredini, nato pa lep, navpičen skok v kompaktni skali z odličnimi oprimki, ki se kmalu prevesi v položnejšo vesino. Na njenem koncu je tudi konec smeri.

Pripravim varovanje soplezalca in vlečem preostanek vrvi, da jo bom, ko se bo iztekla, namestil v varovalo. A vlečem in vlečem, vrvi pa kar ni konec. Da ni kaj narobe, me prešine, toda skrb me že v naslednjem trenutku mine. Poznam Iztokovo neučakanost, čim prej želi izplezati, si mislim, da bova imela dovolj časa še za eno smer, zato ta raztežaj pleza kar nevarovan. Čez čas se res prikaže izza roba in veselo nasmejan bolj priskaklja kot pripleza do mene, lahkotno kot kak gams. »A greva še eno?« veselo bolj ugotavlja kot vpraša.

Nekateri kraji so preprosto posebni, tam se nam dogajajo pomembne, včasih nenavadne, presenetljive stvari. Zame jih je večina v gorah, domačih in tujih. Ogromno jih je, ne bi jih znal vseh naštetih. Tam se počutimo dobro, domače, lepo je zunaj in znotraj, privlačno in skrivnostno. Ne vedno enako, niti ne podobno. Včasih se ne zgodi nič nenavadnega, pretresljivega, le »običajno« lepo doživetje, in takrat se nagibam k mnenju, da so ti kraji predvsem katalizator ali odpirajoča se vrata v razpoloženja, vzdušja, svetove, ki jih prinesemo s seboj.

Bela peč, nasproti Storžiča iz zelenih gozdov dvigajoči se skalni osamelec z navpično južno steno, je med njimi. Tam sem se mnogokrat naplezal kot malokje drugje, se naužil veselja in strahu, še posebej med solovzponi, brezmiselno užival v čudovitem, domačem razgledu, tam sem pogosto komaj zbral dovolj volje in energije, da sem, ponavadi ob kakem svežem dopoldnevu ali prelepem sončnem zahodu, pretrgal stik, se dvignil in sestopil v dolino. Tam sem jo zasnožil in se streljaj proč, nekaj polnih, zanimivih let kasneje, v spremstvu današnjega soplezalca, a takrat brez vrvi, poročil in se z veseljem, brez slabe vesti izneveril svoji desetletja stari odločitvi, da jaz se pa že ne bom vkalupil v kaj takega, čemur se reče zakon. Kruh sem imel od nekdaj rad, v tem primeru tudi zarečenega. Tam, na tistem izpostavljenem robu s čudovitim pogledom na Storžič, mojo domačo goro, na Lomsko dolino in Tržiško kotlino, na golem robu, kjer se goste, šopaste trave prevesijo v prepad, tam, kjer so starši, ki se jim to nikdar ne bi smelo zgoditi, raztrosili Slavčev pepel, jaz pa sem takrat stal zraven, v skupini prijateljev, soplezalcev in njegovih sorodnikov ter s solznimi očmi strmel na drugo stran doline, v Plaz pod severno steno Storžiča, kjer sem nekaj tednov prej njegovo truplo izkopaval iz ledenega objema; tam, na tistem čarobnem, razglednem robu, spomladi okrašenem z rumenimi avrikli in dehtečo zelenino, jeseni pa z zlatimi macesni, kjer sem večkrat imel srečanja s pokojnimi prijatelji in prijateljicami, enkrat tako intenzivno, da se je povsem zabrisala meja med običajno stvarnostjo in drugimi svetovi, umišljenimi ali pač nedoumljivo resničnimi – tam je zame še posebno poseben kraj.

Pozno popoldne je za nama še druga smer tega dne. »Kr dobr za najine stare kosti,« se hahlja Iztok na njenem vrhu, ko pospravljava opremo. Tečno nekaj zamomljam, z robotostjo sramežljivo prikrivam zadovoljstvo. Še ni-sva za staro šaro, razmišljam, oziroma, se v mislih po-pravljam, še nisem za staro šaro. Da Iztok, ta *puer aeter-nus*, ne le ni, ampak sploh nikoli ne bo, o tem sem trdno prepričan.

Po travnatem robu nad prepadam se povzpneva še ne-kaj metrov više, na sam vrh Bele peči. Tam se zlekneva v mehko zelenje in zadovoljno opazujeva sonce, kako tone za Julijci. Čudovito avgustovsko popoldne je, pov-sod naokrog čista tišina, skoraj svečan mir, ki ga le tu pa tam pretrga kak krik velike ptice, ki občasno zakroži nad nama. Iztok najbrž meditira, jaz pa proti svoji navadi iz-klopim nenehno begajoče misli in se prepuščam golim, a prijetnim občutkom ugodja.

Čez čas se Iztok zgane. Tudi sam se malo dvignem, oprem se na komolce. Nekaj trenutkov sva tiho, nato se oglasi Iztok:

»Se še kdaj spomniš,« vpraša, »tolminske kasarne?«

Srečanje

JLA je kratica, ki je včasih pomenila predvsem eno stvar, v bivši Jugoslaviji vseprisotno; danes spomini nanjo počasi ugašajo, pri mlajših generacijah je vedenja o njej le še za vzorec. Jugoslovanska ljudska armada, vojska, ki je s svojim vplivom prežemala tako celotno jugoslovansko družbo kot življenja mnogih posameznikov. Večini moških, godnih za služenje vojaškega roka, je enoletno (za študente) ali eno in pol letno bivanje (za vse ostale) v JLA lahko pomenilo marsikaj, od zoprnih spominov na izgubljeni, z vojaškimi omejitvami in nekoristnimi opravili prežeti čas mladosti do pomembnih življenjskih prelomnic, dragocenih znanj in spoznanj ter prijateljstev. Za večino pa je bilo vsakega nekaj.

Kratica JLA je imela veliko neuradnih pomenov, tudi v alpinizmu. Med anekdotičnimi je ime znane plezalne smeri v severni steni Šit nad Tamarjem, ki je svoj čas veljala za eno najtežjih v Julijskih Alpah. Prvi plezalci so jo poimenovali »Smer JLA«, kar je naletelo na odobravanje v takratnih vojaških krogih, fotografija in poročilo o vzponu sta bila celo objavljena v reviji »Naša obramba«. Neuradno pa se je kmalu razvedelo, da ima kratica več drugih pomenov, med najbolj znanimi naj bi bil »Jaz ljubim alkohol«. Med takratnimi odličnimi slovenskimi plezalci je bilo nemajhno število ljubiteljev alkohola, kar je še posebej prihajalo do izraza na različnih praznovanjih, fantovščinah, sprejemih med alpini- ste in drugih številnih priložnostih, pogosto celo na predvečer pred zahtevnimi plezalnimi vzponi, med veselimi večeri v

kaki planinski koči. V takih primerih se je večkrat zgodilo, da potem naslednji dan z vzponom ni bilo nič, veseljaki so, če so že zmogli voljo in moč za zgodnje vstajanje, potem med dostopom ali v najboljšem primeru v vznožju stene omagali in se, namesto da bi se soočili z načrtovanim plezalnim vzponom, soočili z mačkom. Ampak tudi o tem so se širile zgodbe, včasih celo še bolj, kot če bi kaj splezali. Zgodbe o tem, kako sta ta in ta po večernem popivanju zjutraj pod kako steno bruhala, namesto da bi jo preplezala. Ampak že Šrauf, legenda slovenskega alpinizma, je rad rekel: »Mucki, samo zgodbe so pomembne.«

Po štirih mesecih vojaščine na Vojno medicinski akademiji v Beogradu, kjer smo se mladi zdravniki iz vse Jugoslavije na odličnih tečajih in predavanjih pripravljali na nadaljevanje služenja domovini v garnizonskih ambulantah, mi je bila neuradno obljubljen premestitev v katero od slovenskih vojašnic v bližini gora, kar bi pomenilo, da bom še vedno lahko ohranil stik z meni najdražjim gorskim okoljem, z alpinizmom in z zmajarstvom.

A moja bližnja vojaška prihodnost se je nepričakovano zelo zapletla. Vodstvo vojašnice nam je sporočilo, da bomo med prazniki lahko odšli za nekaj dni domov, tik pred zdajci, ko smo veseli in polni načrtov že imeli kupljene karte za vlak, pa je prišel ukaz, da moramo ostati v vojašnici. Razočaranje je bilo veliko, pri peščici Slovencev je sprožilo jezo in kljubovanje. Odločili smo se za skupinski pobeg. Temelj našega načrta je bilo prepričanje, da bo vojašnica med prazniki skoraj brez nadzora, saj bodo oficirji praznovali doma. S pomočjo skrite luknje v ograji in tihe podpore nekaterih kolegov stražarjev smo pobegnili in sedli na prvi vlak za Slovenijo.

Doma sem odvrnel uniformo, pozdravil starše in se takoj povezal s kolegi zmajarji. Par ur kasneje smo že jadrali skoraj kilometer visoko nad Kriško goro in Dobrčo. Termika je bila brutalna, naše zmaje je premetavalo kot igračke, zato je večina kolegov kmalu pobegnila in pristala na Kriškem polju, jaz pa sem še naprej neizmerno užival v letenju. Šele ko me je skoraj prevrnilo in ni dosti manjkalo, da bi strmoglavil, sem se odločil za umik in pristanek. Kako lahko je bilo v opojnosti prostega letenja odmisлити Beograd, vojašnico in vse drugo, povezano z JLA! Naslednji dan sem sam ves blažen že navsezgodaj plezal v severni steni Storžiča, čeprav sem bil zaradi dolgotrajnega plezalnega posta precej neroden. V Beogradu je bilo iluzorno razmišljati o treningu plezanja, tam ni bilo nobene primerne skale, umetnih plezalnih sten pa v osemdesetih letih prejšnjega stoletja še nismo poznali. Vendar soliranje v Storžiču ni v celoti potešilo mojega plezalnega abstinenčnega sindroma, zato sem popoldne istega dne nadaljeval s plezanjem v Dovžanovi soteski, kjer pa sem kmalu doživel veliko presenečenje. Ko sem visel na konicah prstov pod vrhom Zajede, se je pod steno nenadoma ves zadihan pojavil moj oče. Zavpil je, da se moram takoj vrniti v Beograd. Soplezalec me je spustil v vznožje do očeta, ki je še ves zadihan nadaljeval: »Telefoniral je kolega, Slovenec, ki je ostal v vojašnici. Nekdo vas je izdal, oficirji so obveščeni o pobegu, takoj se moraš vrniti, da boš v vojašnici še pred njihovim jutranjim prihodom«. Potem se je vse odvijalo z vrtozglavo naglico: tek do avta, vožnja domov, preoblačenje v uniformo, hitra vožnja v Ljubljano, kjer sem za las ujel zadnji večerni vlak za Beograd. Med dolgo vožnjo sem kinkal, vmes pa preigraval možne scenarije, med katerimi ni bilo zares dobrih.

Ob jutranjem svitu sem se kljub neprespani noči buden kot zajec znašel pred v grmovju skrito luknjo v ograji vojašnice, zlezal skozi in se skrajno pazljivo, saj nisem ve-

del, kdo je na straži, splazil v sobo svoje enote, kjer sta se dva ducata sovojakov ravno prebujala. Prestregel sem nekaj začudenih, pomenljivih pogledov. Podobno uspešni so bili tudi drugi soubežniki, nikogar med pobegom niso odkrili. Zjutraj, ko so se pojavili oficirji, smo bili pobegli Slovenci že na svojih mestih. Našega prekrška nam niso mogli dokazati, a so zanj vedeli. Kakšne bodo posledice? smo se spraševali. Krožile so govorice o zaporu, a zanj bi nam morali pobeg dokazati. Razjarjeni komandant čete, v kateri smo bili večinoma slovenski zdravniki, je vpil, da do konca vojaščine ne bomo videli Slovenije, ker nas bodo za kazen poslali na albansko mejo. Na enem od naslednjih postrojavanj so res prebrali naša imena z obsodbo na deset dni zapora. Neprijetno, a nazadnje iz tega ni bilo nič. Mogoče so presodili, da bi bila taka kazen za mlade, obetavne zdravnike neprimerna. Ali pa je bila posredi kaka intervencija od zgoraj.

Potem je prišel dan, ki smo ga vsi najteže pričakovali – slovesno postrojavanje in sporočanje, kam bomo po skorajšnjem zaključku usposabljanja na Vojno medicinski akademiji premeščeni za naslednjih osem mesecev, do konca vojaščine. Slovenci smo seveda upali na Slovenijo. Ko so za vsakega prebrali, kam bo premeščen, je bilo vznemirjenje v postrojenih dveh stotnijah strumno stoječih medicincev veliko. Grizlo me je, da sem si s pobegom zapravljal dobre možnosti za katero od vojašnic pod slovenskimi gorami. Dva dni uživanja v plezanju in letenju med pobegom v primerjavi z osmimi meseci vegetiranja nekje na skrajnem jugu Jugoslavije res ni bila dobra izbira.

Zgodilo se je pričakovano. Oficir je ob mojem imenu prebral ime kraja, za katerega nisem še nikoli slišal, vedel sem le, da gre za maščevanje, za kazensko premestitev. Očitno neka zakotna kasarna ali karavla bogu za hrbtom, na Kosovu ali v Makedoniji, na meji z Albanijo, kamor ne želi nihče.

Katastrofa za mladega vrhunskega alpinista. Skromno upanje je bilo, da je to kje v hribih.

A preobratov še ni bilo konec. Ko sem se naslednje dni že pripravljaj na turobno prihodnost, je kot sonce med nevihto posijala popolnoma nepričakovana, sprva neuradna novica – premeščen bom v tolminsko vojašnico, v Slovenijo, v vznožje primorskih gora! Velika želja se mi je kljub zapletom izpolnila! Vriskal bi, če bi bil nagnjen k izražanju čustev, tako pa sem se veselil navznoter.

Nikoli nisem natanko ugotovil, kaj je povozilo ukaz o kazenski premestitvi. Še najverjetnejši je bil vpliv polkovnika Špira Nikovića, oficirja z veliko avtoriteto, ki je presegala marsikaterega generala. Bil je izjemno spoštovan komandant planinskih enot JLA v Sloveniji, dober znanec nekaterih naših, predvsem gorenjskih alpinistov. V enotah, ki jim je poveljeval, je želel imeti slovenske alpiniste za inštruktorje in tekmovalce na vojaških tekmah.

Opice v vojaških uniformah, bi s ščepcem ironije in duhovitosti lahko ugotavljal naključni opazovalec, ki bi se sprehajal po potki ob smaragdno zeleni Soči v bližini Tolmina. In res, v navpičnem zidu cerkvice na robu gozda plezajo postave v sivozelenih pumparicah in srajcah. Za razliko od pravih opic se premikajo počasi, vsake toliko katera zgrmi na tla, a pristane na nogah, zato se ne poškoduje. Malo potrese očitno utrujene roke, a se kmalu spet prilepi na zid. Druge stojijo, gledajo in komentirajo, potem se zamenjajo.

Glede nekaterih reči smo bili »stažoti«, mladi zdravniki po končanem študiju, med služenjem vojaščine v JLA privilegirani. Po končanem začetnem vojaškem in medicinskem usposabljanju na Vojno medicinski akademiji smo kljub ne-

izkušnosti lahko samostojno opravljali svoj poklic v vojašnicah, kamor smo bili premeščeni, na populaciji, ki je marsikaj prenesla, in pridobivali dragocene izkušnje za prihodnost, tudi za delo v civilu. Že prve dni v tolminski vojašnici sem z zadovoljstvom ugotovil, da bova imela z Mitjem Mohorjem, vrstnikom, zdravniškim kolegom, sošolcem iz kranjske gimnazije in Medicinske fakultete, samo zase zelo veliko dvoposteljno sobo s teraso v prvem nadstropju ločene medicinske stavbe na robu vojašnice. V skrb sva dobila bolniški oddelek z osemnajstimi posteljami, tako imenovani stacionar, dobro opremljeno ambulanto in celo svojo lekarno z množico zdravil in sanitetnega materiala. Imela sva tudi svojega rešilca, terenskega transporterja Pinzgauerja z voznikom. Pravo razkošje in velik izziv za mlada, takrat še neizkušena zdravnika. V ambulanti in na oddelku z lekarno sva kraljevala pretežno sama, saj je najina šefica, redno zaposlena vojaška zdravnica po rodu iz Srbije, pogosto bila odsotna. Ko je ugotovila, s kakšnim veseljem in kako suvereno obvladujeva zadeve, je bila prisotna še manj. Z Mitjem sva drug na drugem in na pretežno zdravi, odporni populaciji mladih vojakov, v manjši meri tudi oficirjev in njihovih svojcev, izpopolnjevala svoje znanje uradne medicine, pa tudi akupunkturo in hipnoze. Akupunkturo na vojakih sva delala kar z debelimi injekcijskimi iglami, ker namenskih nisva imela. Navdušena sva ugotovila, da res deluje in se takoj prijavila na takrat edini jugoslovanski tečaj za akupunkturiste v Zagrebu. Posebej zabavna je bila hipnoza v temi ob svečah, še zlasti, ko se je Mitja zaman trudil, da bi me hipnotiziral. Namesto da bi se umiril in sprostil ter zdrsnil v hipnotično stanje, sem se tresel skupaj s stolom. Od smeha, seveda.

Podobno vesel sem bil, ko sem ugotovil, da bom imel v vojašnici kar nekaj dobre alpinistične družčine. Večino sem poznal, saj smo bili vrstniki: Janeza Benkoviča – Benija,

Matevža Lenarčiča, Marka Lihtenekerja, Mateja Kranjca in še koga. Kot novinca so me hitro seznanili z možnostmi za trening v okolici in tako smo v prostem času večkrat hodili plezat na zid ob Soči v bližini vojašnice. Med tistimi, ki jih nisem poznal, je bil tudi Tomo Virk, na prvi vtis resnejši in zrelejši od večine sovojakov, neopredeljivo zanimiv, vendar ne alpinist, temveč vrhunski smučar, nekoč član slovenske B, eno leto celo A reprezentance. Ko sem izvedel, da je bil pred kratkim uradno pohvaljen in nagrajen z dopustom kot »primeran vojak«, sem bil nekaj časa do njega zadržan, saj je pri takih veljalo biti previden, ali niso mogoče zaupniki oficirjev. Kmalu sem ugotovil, da je daleč od tega, in ko sem izvedel, da ga zanima tudi plezanje, so bile temeljne ovire za zблиževanje odstranjene.

Leto, preživeto v JLA, je bilo eno od tistih po svoje prelomnih obdobjih, ko se v življenju nenadoma pojavijo novi ljudje, za katere je nejasno, ali bo šlo (najverjetneje) le za bežna, s trenutnimi okoliščinami povezana srečanja in sobivanja, ali morda za kaj več.

V naslednjih mesecih so se naše vojaške poti mnogokrat prepletle. Z nekaterimi sem bil mesec dni skupaj na zimski Pokljuki, nato tri tedne v Bovcu in na Kaninu, bili smo inštruktorji na alpinističnem tečaju za oficirje v Vratih, včasih smo se za nekaj intenzivnih ur skupaj podali v hribe nad Tolminom. Osemmesečno služenje vojaščine z domicilom v tolminski vojašnici se je mnogo lepše, kot sem pričakoval, vklopilo v moje alpinistično in zdravniško življenje. In nasprotno.

Po koncu vojaščine smo se raztepli vsepovsod, nekateri smo ohranili stike, drugi so ostali v spominih in novicah o njihovi aktivnosti. Matevža je po nekaj letih vrhunskega alpinizma potegnilo v letalstvo, ekologijo in fotografijo, večkrat je obletel svet, napisal je več knjig, v katerih je lepo združil svoje odlike fotografa, pisatelja in razmišljujočega človeka,

ki mu ni vseeno, kaj se dogaja z našim planetom. Z Benijem sva bila benjamina himalajske odprave v južno steno osem-tisočaka Lotseja, jaz celo najmlajši. Kazalo je, da se bodo najine himalajske poti še kdaj prepletle, a žal se je po nekaj letih vrhunskega alpinizma poslovil na nedoumljiv način. Marko, ki mi je prvi pokazal nekaj skritih koticov tolminskih gora, je mnogo let kasneje ugasnil tik pod vrhom Mount Everesta in tam ostal za vedno. Z Matejem sva bila skupaj na uspešni žepni odpravi na osem-tisočak Šiša Pangma v Tibetu, ko smo postavljali slovenski višinski smučarski rekord. Tomo, za kate-rega sem sprva mislil, da bo simpatično, po koncu vojaščine v počasi bledečih spomnih ugasnjeno poznanstvo, pa se je zelo zagrel za alpinizem. Ohranila sva stike in počasi je postal moj soplezalec in prijatelj.

»Tisti tamle, ki gre v šotor z oficirji, je Tomazin,« mi pove Matevž. »Partijski sestanek imajo.«

Radovedno pogledam po hoji živahnega, sicer pa resnega, takoj se vidi, da bolj vase zaprtega, v primerjavi z mano suhljatega »stažota«, kako se pridruži drugim častnikom, ki se zgrinjajo v velik šotor, tak, kot ga ponavadi vidiš na kaki gasilski veselici, če se obeta slabo vreme. Nobenega posebnega vtisa ne naredi name, mogoče mi nezavedno zbudi le rahel občutek nelagodja; te družčine, družčine oficirjev JLA, kamor kot bataljonski zdravnik očitno sodi tudi on, ne maram preveč. Dvomim, da se bova kdaj zblížala.

Tudi Matevž ni ravno ljubitelj oficirjev. Tega resnega, redkobesednega, razgledanega Trboveljčana, vrhunskega

alpinista, odličnega alpinističnega pisatelja in fotografa, ekologa, poznejšega ultralahkega letalca okoli sveta, ki mi je med manevri na Žirovskem vrhu prvič pokazal Iztoka, mi je v tolminski kasarni predstavil prijatelj Matija. Z Matijem sva skupaj smučala v reprezentanci, drug drugemu sva bila poročni priči, uspešno sva, prav tako v paru, trenirala mlade domžalske smučarje, in tudi v vojsko sva odšla skupaj. Jaz v tako imenovani alpski vod, Matija pa v drugo četo; tam se je spoprijateljil z Matevžem. Ko je iz Tolmina kmalu odšel v »domačo«, kranjsko kasarno, mi je za tisti kratek čas, preden je končal služenje, za družbo preostal samo še Matevž. Iztoka v tolminski kasarni skoraj nisem videval, srečevali smo se le na kamnitem zidu stare cerkvice v bližini kasarne. Matevž in jaz sva po njej telovadila v vojaških čevljih, Iztok pa je imel »galoške«, kot nogavica tanke in oprijete mehke plezalnike, in se je z osupljivo lahkotnostjo sprehajal po malih oprimkih in stopih. V nasprotju z večino drugih nikoli ni zdrsnil z zidu, med plezanjem tudi nikoli ni sestopil z njega, da bi si malo odpočil prste in podlaktne mišice. Tudi debelo uro se je lahko brez premora prestavljal levo in desno po milimetrskih poličkah, ki so jih tvorili vzdani kamni.

Ko je Matevž končal s »služenjem domovini« in se je vrnil domov, sem k cerkvi zahajal redkeje. Z Iztokom sva se zblížala šele pozimi, ko sva bila skupaj v prekomandi na Pokljuki. Tam sva se spoprijateljila z Matjažem, ki je v zimskem mrazu v vojaški uniformi izvajal plezalne vragolije na kamnitem zidu tamkajšnjega transformatorja, malo pozneje pa še na škarpi glavne cerkve v Bovcu. Najprej smo se srečevali na škarpah, potem pa vse bolj tudi ob drugih priložnostih. Med služenjem vo-

jaškega roka sem sicer spoznal še nekaj drugih alpinistov, med drugim Silva Babiča, Marka Lihtenekerja in Janeza Benkoviča; sodelovali smo pri demonstraciji alpinističnih prvin, namenjenih samemu vrhu JLA, ki je potekala v pečinah nad Bohinjsko Belo. A prijateljsko sem se povezal le z Iztokom, Matjažem in Matevžem.

Ta poznanstva – eno od njih je polagoma preraslo v trajno prijateljstvo – so pomagala uresničiti mojo staro željo in so mi odprla pot v alpinizem. A moje prvo alpinistično poglavje ni bilo plezalne narave; bolj je bilo nadaljevanje moje prejšnje športne kariere: smučarsko.

Na belih vesinah

Med služenjem vojaškega roka v JLA je bil običaj, da so v vojašnico na Pokljuki iz drugih, pretežno slovenskih vojašnic premestili športnike, predvsem smučarje, alpiniste, tekače in kolesarje, da so lahko trenirali, tudi za nastope na vojaških tekmovanjih, pa zato, da so druge vojake učili svojih veščin. Mene so kot alpinista in zdravnika iz tolminske vojašnice začasno premestili tja pozimi leta 1985. Vsak dan sem nekaj ur delal v ambulanti, potem pa sem bil prost, in ta čas sem večinoma sam, včasih pa v družbi peščice sovojakov smučarjev ali alpinistov preživel pretežno na bližnjih dvatisočakah, predvsem na Viševniku in Draških vrhovih. Na katerega od njih sem se povzpел vsaj enkrat, včasih tudi večkrat dnevno, pogosto s smučmi na nahrbtniku. V mesecu in pol bivanja na Pokljuki sem se na vrh Viševnika povzpел vsaj petdesetkrat.

Vojašnico je bilo prepovedano zapuščati v temi, zato sem bil omejen na kratek zimski dan. Noč oziroma tema in straža sta bili v vsaki vojašnici JLA zelo neugodna kombinacija. Razumljivo. Mlad, neizkušen vojak pod težo pomembnosti stražarske dolžnosti, prežet s strogimi navodili in pretežno namišljenimi grožnjami, v okolju, kjer se ne vidi nič, vsak šum, kaj šele človek nekje v temi, pa je potencialna nevarnost. Stražarji so seveda imeli orožje z bojnim strelivom in jasne ukaze, zato z njimi ni bilo šale. Že v vojašnici v Tolminu sem kmalu po prihodu imel zoprno izkušnjo. Ko se je stemnilo, sem se odpravil trenirat na stadion na robu vojašnice.

Nisem še pretekel celotnega kroga, ko se je iz teme, iz stražarnice v bližini, oglasilo: »Stani, pucat ču!«

Ustavil sem se, bolj jezen kot prestrašen. A zdaj pa še trenirati ne bom smel? Zavpil sem, da sem kasarniški zdravnik in da treniram, ter previdno, počasi nadaljeval s tekom.

»Stani, pucat ču ...!« se je razleglo še mnogo glasneje in razločno sem zaslišal repetiranje kalašnika. Jasno je bilo, da mladec, doma nekje s Kosova, misli smrtno resno. Počakal sem, da je z naperjeno avtomatsko puško prišel do mene. Nič se ni dalo dogovoriti, nesprejemljivo mu je bilo, da bi kdo v temi tekal po območju, ki ga je stražil. Jezen sem se pobral nazaj v sobo nad ambulanto, kjer sva prebivala s kolegom, ki je takrat že sladko spal.

Priložnost za »maščevanje« neznanemu Kosovčanu, sladko in neškodljivo, je prišla že naslednji dan. Na programu smo imeli obvezno cepljenje. Čakalnica je bila nabito polna vojakov in vedel sem, da je med njimi tudi stražar, ki mi je prejšnji večer zagrenil trening. Vzel sem injekcijsko brizgo za izpiranje ušes, ki je vsaj dvajsetkrat večja od običajnih brizg, kakršne uporabljamo za cepljenje. Odprl sem vrata ambulante, stopil pred čakajoče vojake, strogo pogledal in molče pokazal brizgo. Zavladala je smrtna tišina. Gledal sem jih, se režal, pomahal z brizgo in mučno tišino prekinil z vprašanjem: »No, kdo bo prvi?« Zaslišalo se je nekaj prestrašenih vzdihov in videl sem, da jih ni malo, ki bi radi pobegnili. Še nekaj časa sem užival v prizoru, potem sva jih s kolegom začela klicati v ambulanto po priimkih, drugega za drugim. Prihajali so zelo prestrašeni, ko pa so videli, da jih bomo cepili z mnogo manjšo brizgo in tanjšo iglo, so se vidno sprostili.

Na Pokljuki, nekaj mesecev kasneje, je bilo drugače. Ko sem se udomačil v vojaško gorskem okolju, se bolje seznanil z režimom straže in si med stražarji pridobil nekaj znancev, sem se pozno zvečer, večinoma sam, večkrat neopažen izmuznil

iz vojašnice v gozd in gore nad njim. Seveda so bile za take prepovedane nočne izhode potrebne skrbne priprave. Treba je bilo ugotoviti, kdo je na straži, kdo je dežurni oficir, se izogniti številnim nezaželenim očem tako v poslopju kot v bližnji okolici vojašnice ...

Ko sem se končno znašel v tihem, zasneženem gozdu, sem olajšano zadihal. Del noči je bil samo moj in vedel sem, da ga bom lahko preživel v skladu z željami, brez omejitev. Bil sem neviden očem prebivalcev vojašnice in lahko sem počel, kar sem hotel. To je pomenilo predvsem vzpon na Viševnik, uživanje na vrhu in včasih smučanje z njega. Svetilke kajpada nisem smel uporabljati, saj bi me takoj opazili, zato je bil primeren čas za nočne dogodivščine predvsem okoli polne lune, ko je mesečina, če je niso zastrli oblaki, omogočala gibanje v zasneženih brezpotjih.

Neverjetno srečo imam. Iz Tolmina so nas za zimske mesece premestili na Pokljuko. Tam sem, očitno zaradi svoje smučarske preteklosti, postal nekakšen vodja »otkomande«, kot se je temu reklo: čina k sreči nisem dobil, pač pa sem bil postavljen na čelo smučarskih vaditeljev, ki so vojake učili smučanja, ter obenem tudi za šefa obeh vojaških žičnic. To drugo mi niti ne diši preveč, o strojništvu nimam najmanjšega pojma. Moj predhodnik mi pokaže, kako se žičnica zažene, kako zasilno ustavi in kako se odpravi najpogostejše okvare. Če se zgodi kaj hujšega, mi reče, je tako ali tako treba poklicati mehanika.

Veliko dolžnosti in odgovornosti na prvi pogled, a zares to zame pomeni povečanje svobode; zaradi obeh

funkcij sem oproščen vseh drugih vojaških obveznosti, le v uniformi moram biti ves čas. To relativno svobodo s pridom izkoriščam za plezanje po škarpah ali skalni gmoti na vrhu Viševnika, tek na smučeh in seveda vzpenjanje na bližnje vrhove.

Toda moja svoboda ima tudi precej slabo plat. Čeprav nimam vojaškega čina, sem po funkciji odgovoren ne le za vaditelje smučanja in žičničarje, ampak tudi za vrhunske športnike, smučarske skakalce, biatlonce, predvsem pa kolesarje, ki so prav tako bolj ali manj prosti vojaških obveznosti in cele dneve trdo garajo na kondicijskih treningih, zlasti kolesarji napornejših od tistih, ki jih poznam sam iz svoje smučarske izkušnje. Posebej v tej skupini vojaške discipline ne jemljejo preveč resno. To mi je sicer blizu, tudi sam čutim do nje odpor, vendar se nazadnje sprevrže v mojo škodo. Ne mine dan, da ne bi kdo iz te skupine – sami Slovenci so – za dan ali dva na skrivaj skočil domov, jaz pa, ki sem odgovoren zanj, moram prikrihati njegovo nelegalno odsotnost. Prikrievanje mi ne dela težav, problem je le, da sam nikoli ne pridem na vrsto. Ne ilegalno ne legalno ne morem domov; kdo bo namreč, če prosim za dopust, kril nedovoljene izhode drugih? Skupini predstavim zagato in jih prosim, če bi kak vikend vsi ostali v kasarni, da lahko sam z dovoljenjem oficirja odidem domov, a naletim na gluha ušesa. Vedo, da me – drugače kot njih – doma čakata žena in mali sinko, a jih to ne gane. Prav nič dobrega si ne mislim o teh športnih asih, a njihova neuvidevnost me vendarle ne potre preveč. Ne nazadnje imam tu odlično družbo, Iztoka in Matjaža, tako da je bivanje na Pokljuki vseeno znosno.

Po enem mesecu moje Pokljuke pride tja na učenje smučanja tudi moja alpsko izvidniška enota iz tolminske

kasarne. Vodi jo Mario, najlepši in najstrumnejši oficir kasarne ter celotne brigade, odličen smučar, ki je nekaj malega tudi plezal, ugledni svak znamenitega tedaj še polkovnika in poznejšega generala Špira Nikovića, ki se ga prav zato vsi bojijo. Pokliče me k sebi, me ogovori skoraj tovariško, kot da sva kolega, in mi zarotniško naroči, naj našemu alpskemu vođu priskrbim najboljšo smučarsko opremo. Ne bo problema, mu zagotovim, tudi za razdeljevanje opreme sem namreč delno odgovoren jaz, delno pa Kosi, tu v vojski serviser smučarske opreme, sicer pa moj nekdanji smučarski kolega; nekaj časa sva skupaj tekmovala pri Akademiku. Ko že odhajam iz Mariove pisarne, me pokliče nazaj. »Pokaži mi vojaško knjižico,« pravi. K sreči jo imam pri sebi. Malo polista, nato vpraša: »Te niso tu še nič pustili k družini?« »Ne, tovariš zastavnik,« odvrnem. Vzame kuli in nekaj načečka. »Evo,« mi reče, »takoj jutri zjutraj« – bil je četrtek – »pojdi domov in se vrni v nedeljo zvečer.« Zahvalim se mu in odidem. Malo me skrbi, kaj bo medtem z mojimi ne preveč uvidnimi varovanci, a ne preveč; ne nazadnje menim, da sem si dopust zaslužil. Sporočim jim, da me za vikend ne bo in njihovih morebitnih odsotnosti ne bom mogel kriti, poslovim se od Iztoka in Matjaža in se naslednje jutro odpravim domov.

Vikend izkoristim čim bolje, na Pokljuko se vračam v nedeljo zvečer. Z avtobusom se pripeljem do Bleda, od tod naprej prevoza nimam, zato se po zasneženi cesti strumno odpravim kar peš. »Vojnik JNA može sve,« se pri sebi norčujem iz mantre, ki nam jo vcepljajo v kasarnah. Ko prikorakam približno do Zatrnika, me dohiti Pinzgauer, ki prihaja z Bleda. V njem sedi ob šoferju zastavnik Vule, legendarni poveljnik poključke kasarne, ki

bo kasneje nastopil tudi v romanu mojega brata Janija *Jaka in Vane*. »Ulazi,« me povabi, »nečeš valjda peške«. Sedem poleg njega in nekaj časa se molče peljemo. Nankrat me Vule, ki me je kar dobro poznal, saj sem bil tako rekoč njegov glavni »pomočnik« (zares sem skoraj vse opravljal sam, brez njegovega sodelovanja: vodil smučarske tečaje in upravljaj z žičnicama), za obdobje služenja na Pokljuki po vojaški hierarhiji neposredno podrejen njemu, vpraša: »Čekaj malo, a gdje si ti bio?« »Kod kuće,« odgovorim. Vule spet malo pomolči, nato še enkrat vpraša: »Da li sam ti dozvolio?« »Niste,« odvrnem, »pustio me zastavnik Vuković,« in mu pokažem dovolilnico. »Jebemmu m...,« se razjezi Vule, »pa šta si on to dozvoljava, ovde, na Pokljuci, nije on tvoj starešina, nego ja! Daj mi knjižicu!« V strahu mu jo podam, pričakujem kako hudo kazen, mogoče celo arest, čeprav se mi zdi, da na Pokljuki nimamo zapora. Vule vzame kuli in nekaj načečka v knjižico. »Evo,« mi jo da, »niko te ne može puštati kući osim mene! Ajd vani i da te ne vidim do četvrtka!« In me nažene iz Pinzgauerja.

Pešačenje nazaj na Bled mi niti malo ni odveč. Ujamem še zadnji vlak za Ljubljano in se muzam švejkovskemu prizoru, ki sem mu bil pravkar ne le priča, ampak sem v njem tudi odigral vlogo glavnega statista.

6. februarja 1985 pretežen del dneva sam kolovratim po gorah nad Pokljuko. Hodim, gazim, malo plezam in smučam z vrhov. Z lahkoto pozabljam, da sem na služenju vojaškega roka, da se bom moral do večera vrniti v okolje številnih

pravil, omejitev in vprašljivega smisla. Dokler sem v gorski naravi, za večino časa vse drugo ponikne v podzavest, v bližnjo prihodnost. Le ko smučam po strmem, poledenelem žlebu z Malega Draškega vrha in me z vrha bližnjega Viševnika opazuje dober ducat ljudi, se zavedam, da so med njimi predvsem moji sovojaki. Hitro se povzpnem še na vrh Viševnika, si spet pripnem smuči in v kasarno privijugam precej pred sestopajočimi vojaki.

Dan se zdi izpolnjen, čudovit. Zjutraj sem v ambulanti nekaj ur opravljal delo, ki ga imam rad, po koncu ordinacije pa sem lahko pobegnil v zasneženo gorsko naravo, kjer se je vse dogajalo, kot bi ne bil v vojski. En sam prigarano užitek.

Skoraj povsem sem pozabil na včerajšnji neljubi, stresni dogodek, ki bi se lahko končal precej slabše, kot se je. S sovojakom voznikom sva s sanitetnim terenskim kombijem, znamenitim Pinzgauerjem, peljala nenadno obolelega vojaka v vojaško bolnišnico v Ljubljani. Po nekaj kilometrih vožnje na zasneženi cesti, na vrhu strmega brega pod Mrzlim studentcem, se vozilo začne tresti, nagibati in vse močneje pozibavati, kot bi se hotelo prevrniti. Še preden ga vozniku uspe ustaviti, osupla zagledava zadnje kolo, ki naju prehití in se, poskakujoč z vse večjo hitrostjo, odvali po strmini navzdol ter izgine v debelo zasneženem gozdu. Ko se terenec ustavi, najprej preverim, če je z bolnikom vse v redu. Mladi Hrvat s sumom na vnetje slepiča je zbežan in prestrašen, a na srečo ni padel z nosil. Potem se z voznikom lotiva iskanja kolesa in ga najdeva zabitega v velikem zametu. Privaliva ga do terenca, ga privijačiva, pregledava preostala kolesa in se previdno odpeljeva po poključki cesti navzdol proti Ljubljani. Vmes tuhtava, kako se je moglo veliko kolo na robustnem vozilu kar odviti. Nazaj grede še enkrat preveriva vsa kolesa. Nad Gorjami, ko se začne strmina proti Pokljuki, kot običajno prevzamem volan in si dam duška. Poleg

pohajkovanja po vrhovih nad vojašnico mi je bila najljubša zabava na Pokljuki divjanje s Pinzgauerjem po debelo zasneženih cestah, saj je bil zelo zmogljiv, stabilen in s pogonom na vsa štiri kolesa. Ni bilo vozila, ki ga z njim ne bi prehitel med vožnjo navzgor, čeprav so civilisti s svojimi terenci večkrat poskušali tekmovati. Največji užitek pa mi je bil, ko sem načrtovano, zaradi prevelike hitrosti, na nekaj primerenih ostrih ovinkih zletel s ceste. Avto se je takrat naslonil na zasneženo strmino nad ovinkom, zdrsel po njej navzgor in čez čas priletel nazaj na cesto. Vse je bilo tako debelo zasneženo, da se na karoseriji nič ni poznalo. Če bi oficirji vedeli ...

V vojašnici sva seveda dogodek z odpadlim kolesom prijavila in kmalu so ugotovili ozadje. Voznik, po rodu Srb, se je nekaj dni prej zapletel v spor z vojaki druge narodnosti in ti so mu iz maščevanja na vozilu, za katero je bil zadolžen, odvili kolo, da je po par kilometrih vožnje odpadlo. Zelo neodgovorno, saj sva bila v vozilu tudi bolnik in zdravnik, ki z njimi nisva imela nič; ampak takih dogodkov je bilo ob tlečih mednacionalnih napetostih med večinoma komaj polnoletnimi fanti v JLA kar nekaj.

A današnjega dneva še ni konec. Večeri se, čez nekaj ur se bo izza vzhodnega obzorja privalila polna luna. Nebo sicer prekrivajo koprenasti oblaki, ki pa ne bodo bistveno zastirali mesečine. Ideja zbudi vznemirjenje, ki se hitro prelije v načrt. To je priložnost za smučanje z Viševnika v mesečini!

Po navadi bi si želel tako doživetje izkusiti sam, a splet okoliščin, med katerimi je najpomembnejša ta, da smo se seznanili drug z drugim in odkrili dovolj skupnega, privede do tega, da se za turo dogovorim s Tomom in Matjažem. S Tomom se nekoliko pozna iz vojašnice v Tolminu in tam je že nakazoval, da ga zanima plezanje. Do začetnih navdušencev nad alpinizmom sem bil večinoma skeptičen, saj se je pogosto pokazalo, da gre za manifestacijo kratke sape, ki je

začela ob prvih težjih preizkušnjah izzvenevati. Alpinizem ni predvsem romantično osvajanje vrhov, junaško kljubovanje nevarnostim in podobno, temveč tudi marsikaj drugega. Pri Tomotu pa sem počasi dobil občutek, da je resnično navdušen nad gorami in plezanjem ter da zadržano nakazuje dimenzije, ki bi se nekoč lahko prebile skozi moje odljudne samozaščitne lupine in spodbudile vsaj soplezalstvo, če ne še kaj več. To, da sva tudi po letih vrstnika, ni bistveno. Začel je pridobivati prve alpinistične izkušnje, osnovo pa ima zelo dobro, saj je vrhunski smučar. Za omejeno vojaško okolje se zdi zanimiv človek, eden redkih v zadnjem letu, ki mi ne diši po odnosnem dolgčasu in tujosti. Kot dva ne ravno družabna individualista sva se že na začetku kar dobro ujela. Kasneje sem razmišljal, kaj je pretehtalo. Na prvi vtis njegova resnost, odgovornost, zanesljivost, za alpinista in morda prijatelja zelo pomembne lastnosti. Vendar še marsikaj drugega, kar sorodne ljudi počasi, neopazno, največkrat nenadejano začne zблиževati in povezovati. Tudi tisto nekaj več, kar je težko opredeliti, saj se kaže predvsem »v praksi«, v razvijajočem se odnosu.

Matjaža sem prvič srečal pred nekaj tedni na Pokljuki, ko smo se s člani slovenske kolesarske reprezentance in smučarskimi skakalci podili iz vojašnice proti vrhu Viševnika. Hitro sem ugotovil, da je poln energije, gorniški navdušenec, izjemno nadarjen plezalec in kot Kranjskogorčan seveda tudi odličen smučar. Alpinisti smo bili navkreber presenetljivo hitrejši od vrhunskih kolesarjev, večinoma krkašev. Na kolesu ali pri teku po ravnem pa nismo imeli nikakršnih možnosti, saj so fantje za običajni trening imeli na primer petdeset kilometrov teka po ravnem. Meni bi odpadla kolena. Lahko sem do onemoglosti tekkel v breg ali z njega, po ravnem pa nikakor ne. Matjažu smo glede na nekatere osebne lastnosti in kranjskogorsko poreklo pravili Kekec. Bedancev

oziroma njegovih približkov je bilo v poključki vojašnici kar nekaj, večinoma so nosili oficirske čine. Tete Pehte v moškem okolju vojašnice uradno ni bilo, morda je bila temu še najbližje avtoritativna zdravnica Liljana, hči visokega oficirja, redno zaposlena v JLA in zato šefica ambulante na Pokljuki, v kateri smo pomagali občasno prisotni stažisti. Bila je korektna, dobro sva se razumela in sodelovala, tudi še mnogo let kasneje v civilnem okolju, ko je bila JLA za oba le še oddaljen spomin. V nasprotju z oficirji ni nergala glede tega, kaj se sme in kaj ne. Nekoč, ko se je zaradi vsakodnevnega zapuščanja vojašnice in potepanja po hribih name na kasarniškem dvorišču, tik pod oknom ambulante, arogantno spravil eden najbolj zoprnih in po činu najvišjih oficirjev, kaj da si drznem in tako naprej, se je nenadoma odprlo okno ambulante in Liljana ga je na ves glas nadrla, da je odmevalo od zidov. Poparjen se je hitro pobral. To sem ji štel v dobro, čeprav si tudi brez njene asistencije ob kapetanovem izpadu ne bi belil las. Formalnih avtoritet nikoli nisem cenil samih po sebi, če poleg naziva ni bilo tudi pričakovane vsebine, in ob vsaki priložnosti sem dal to tudi vedeti. In v JLA je bilo takih priložnosti veliko.

Naša triperesna deteljica hitro in spontano napravi načrt, kako in kdaj s smučarsko alpinistično opremo neopaženo zapustiti vojašnico in se podati na vznemirljivo nočno pustolovščino. Tak načrt zahteva tudi nekaj socialnih veščin, predvsem, komu in kako (ne) povedati o naših namenih in kako se dogovoriti s stražarji.

Uspe nam. Temna gmota vojašnice, okrašene z nekaj osvetljenimi okni, se zlije s temo gozda, skozi katerega se previdno prebijemo na plano bližnjega smučišča, ki ga že osvetljuje bleda mesečina. Dovolj, da se brez naglavnih lučk orientiramo in poženemo navkreber. Ko z vrha smučišča

zagazimo v strmino, je vtis, da smo dokončno v drugem, nevojaškem svetu.

Pretežno molčimo, a ne zato, ker bi se bali, da bi nas kdo slišal in odkril. Ne potrebujemo besed, noč govori sama zase in dovolj smo povezani in usklajeni, da se lahko vzpenjamo v tišini. Čeprav vzpon po normalni smeri kljub temi ni zahteven, sem pozoren na sopotnika. Svež je še spomin izpred nekaj dni, ko smo hodili po ostrem grebenu, Tomo tik pred mano. Nenadoma se mu je na manjši opasti udrl sneg. Refleksno, še preden sem se v celoti zavedel, sem se nagnil naprej, sunkovito iztegnil roko, ga zagrabil za ovrtnik vojaške jakne in preprečil, da bi zdrsnil v globino. Ne bi se ravno ubil, če ga ne bi zadržal, saj prepad ni bil zelo globok, zelo verjetno pa bi se poškodoval. Take reakcije, ko se vsaj na zunaj zdi, da hipni odziv telesa prehitijo dožemanje in odziv uma, so včasih ključne za preživetje v alpinizmu, pri letenju in še marsikje, kjer je treba odreagirati v trenutku, iz telesa, brez razmišljanja in tehtanja možnosti. Mnogokrat so mi že rešile življenje.

V dobri uri brez težav dosežemo vrh Viševnika. Še bolj nas objame tišina, izpolnjena s pričakovanjem uživanja na vrhu in lahkotnega vijuganja po srebrnkastih južnih pobočjih gore v dolino. Nihče od nas še ne sluti, da se bo zgodilo mnogo več ...

Čeprav smo na izpostavljenem gorskem vrhu, na vrhuncu zime, sredi mrzle noči, v okolju, ki mnogo bolj pomeni grožnjo in izziv kot zavetje in priložnost za sproščeno doživljanje, se potopimo v mir in tišino. Zvezde so nevidne, saj je nebo prekrito z nežno, tanko mrežo prosojnih cirusov, ki vendarle prepuščajo dovolj mesečine, da se vidijo srebrnkasto sive okoliške gore na čelu s Triglavom in Rjavino. V skoraj črni gorenjski ravnini se svetlikajo utripajoči grozdi lučk večjih naselij, daleč proč, v drugem svetu. Nad vsem pa

se blešči nenavaden, čaroben prizor, ki ga ni videl še nihče od nas. Polna luna zamolklo sije skoraj navpično nad nami, obdana z mavričnim obročem. In v širokem krogu okoli nje se čez pol neba razprostira še ena, na štirih koncih izrazito poudarjena mavrica. Kot nekakšen nenavaden, nezemeljski malteški križ.

Neopredeljivi čas samo smo, bivamo kot opazovalci in udeleženci mističnega prizora na vrhu dvatisočaka, ko se zdi, da je mogoče čisto vse. Kljub mrazu uživamo v fantastičnem razgledu, ki očem več skriva kot odkriva, v resnici pa je ravno nasprotno. Lepota greje, toda telesom vseeno postaja hladno. Nekdo – ali pa vsi trije uglašeno – počasi začne s pripravami na smučanje. Ne na smučanje po eni od običajnih smeri na jug ali na vzhod, kot smo si zamislili pred odhodom iz vojašnice. Na severni strani Viševnika je kratka, a strma stena, ki je ne poznamo, niti si je nismo ogledali podnevi, kaj šele, da bi se po njej povzpeli in raziskali morebitne smučarske prehode. Prepričani smo, da tam ni smučal še nihče. Ne vemo, ali je sploh smučljiva.

Brez odvečnih besed si počasi namestimo smuči. Ne da bi to načrtovali, le po trenutnem navdihu, eden za drugim, Tomo kot najboljši smučar med nami prvi, kot v transu počasi zdrsimo v senčni prepad severne stene. Posebna noč, posebno dejanje. Samo golo dejanje, okleščeno vsega, kar bi ga lahko oviralo – pomislekov, predsodkov, strahu, negotovosti ... Luna izgine za robom stene, ni več mesečine, tudi mavričnega malteškega križa ne. Smo le mi trije, ki smučamo kot eden, povezani v dejanju, kot še nikoli prej. Nič ni prestrmo, nič pretežko, nobenih orientacijskih zagat ni, nobenega strahu ali napetosti. Eno samo veselje v popolni zbranosti in sozvočju, popolna predanost gibanju, osredotočenost na ohranjanje ravnotežja. Samo smo, posvečeni dejanju.